

A B O S S Z U

Irta: HERMANN KESTEN

A szél elállt. Az eget sulyos fellegek borítják, a levegő teli köddel, este van már vagy szürkület, mint téli délutánokon, a száraz hó csörög a talpa alatt, megy a hegyi ösvényen felfele, alig lát tiz lépésnyire maga elé, de az ut veszélytelen. A szíve nehéz, megy és gondolkodik, jó lenne látni a hegyeket, az eget kéken és tisztán, az idő a hibás, amiért a szívem oly nehéz, gondolja és megy tovább. Harminchárom éves. A bal kezén két ujjá csonka. A neve Karl Klotz.

Váratlanul, az ut egyik kanyarodójánál, kiáltást hall, a kiáltás iszonyatos, egész közéről jött s olyan, mint valami haldokló sas vagy keselyű kiáltása. Mértéktelenül elrémül. Megáll csendben és hallgatózik. Nagy csend, mintha a hegység katakombá volna. Fenséges csend. Azután, hirtelen, megint felhangzik a borzasztó kiáltás, közel, egész közel hozzá.

Pár métert előrerohan az utkanyarodó táján, baloldalt szakadék hull meredeken a mélybe, a köd hirtelen megnyílt fölötte. Hallja a kiáltást s szorosan maga előtt egy embert lát szürke utiruhában, kék sapkával a fején, két méterrel a lábai alatt, amint egy bokron lóg, két karjával a bokorba kapaszkodva, a férfi arca hátra felé fordult, alatta a szakadék ásit, amelynek végső iszonyatait még fedi a köd, a férfi arcában nagy, fekete száj. S ebből a szájából ismét felhallatszik a rémitő kiáltás.

Klotz a lejtő fölé hajol, értetlenül, kétségbeesett, egy ember került halálos veszedelembé, segíteni kell rajta, hisz egyszer valamennyien halálos veszedelembé kerülünk, segítenünk kell tehát egymáson, nem igaz? Az egyik embernek mégis segíteni kell a másikon. Klotz a lejtő fölé hajol az izgalomtól és kétségbeeséstől értetlenül, mivel nem tudja, hogy a zuhanót hogyan mentse meg az iszonyatos hullástól a semmibe. Klotz a szakadék fölé hajol s a kapaszkodó kiáltó szájába és szemébe ordít: Uram! — kiált — Uram, hogy segíthetek rajtad?

Elhallgat, a férfi alulról az arcába néz, egymást bámulják, hirtelen, mint valami sistersgő sugár vagy isteni hang a tékozló bűnöst, járja át Klotzot. Lekiallt a férfi arcába: — Mi a neved? Az ott alul azt hiszi, hogy a másik fent megőrült, mit jelentsen az, hogy mi a neve, Panter a neve, Theodor Panter, de mit jelentsen ez, kiált, az ott lent kiált alulról felfele, mint az istenhez: — Mentsen meg! Hát huzzon fel! Valami ággal! Vagy a nadrágtartójával! Segítség!

— Mi a neved? — ordít felülről Klotz. — Előbb tudni akarom, mi a neved! — Az ott lent arra gondol, ez maga az ördög, ez egy bolond, ez az Isten segítő karja, kiált: — Panter, a nevem, Theodor Panter, mentsen meg! Gazdag vagyok. Van pénzem. Meg kell mentenie. Első osztályu utas vagyok!

— Helyes, — kiált felülről Karl Klotz és nevet — a nyál csorog a száján — helyes, te első osztályon, én harmadik osztályon utaztam, te már nem tudod, nem is tudtad a nevem. én azonban tudtam a te neved, mert te gazdag vagy, a gazdagok nevét tudják az emberek, amikor a hajó süllyedt, három évvel ezelőtt, emlékszel, az Atlanti-océánon, te első osztályon utaztál, én a harmadikon, a hajó süllyedt, az utasok borzalmas kiáltásait a kapitány revolverlővései szakították meg, a szél bömbölt, a

tenger fehér és zöld volt a viharban, kiadták a parancsot, előbb a nők és a gyermekek a mentőcsónakba, azután az első osztály utasai, azután a második osztályé, aztán megteltek a mentőcsónakok. És a harmadik osztály utasai? A csónakok megteltek! A harmadik osztály utas urai uszhattak. Parafamellény bőven állt rendelkezésre. Nekem is volt parafamellényem. Beleugrottam a tengerbe, elmerültem, uszni próbáltam, le-süllyedtem, felküzdöttem magam, az egyik csónak széle után kaptam, teli volt emberrel, a nyílt tenger közepén egy csónak, a vízbefulás pillanatában, emberek, „na megint egy fickó!” kiáltottál te, balkezemmel a csónakba kapaszkodtam. A sós vizet köptem a számon, egy matrós kiáltott, „eresszéték ezt be!”, de te azt kiáltottad, „a csónak tele!” s teljes erődből a bal kezemre csaptál a súlyos evezővel. Elengedtem a csónakot, eszméletlenül a kétségbeeséstől és fájdalomtól, elvesztem, százszázalékosan, úgy tűnt, egy segítségre siető gőzös halászott ki, élek, de te nem akartad, te a halálomat akartad.

— Ment sen meg, ment sen meg — kiáltotta alulról Panter, — fogy az erőm, nem bírom tovább, ment sen meg.

Ekkor Klotz lábaival lejjebb ereszkedik a lejtőn, két kezével a lejtő fagyókereibe kapaszkodik s mindkét szöges cipőjével az alatta levő ember két kapaszkodó kezére tapos. Az némán, szónélkül elereszti a bokrot, zuhan a mélybe, összezúzva, összemorzsolva, az egész hegységen keresztül hallatszik az iszonyu visszhang — és Karl Klotz felébredt.

Berlini butorozott szobája kerevetén feküdt, messze voltak a hegyek, a szoba kopottan feküdt a kora téli est szürkületében. Hevesen dobogó szívvel ébredt Karl Klotz, megilletődve emelkedett fel, az ablakhoz lépett, akaratlanul a balkezére nézett: két ujjá nyomorék.

Arra gondolt, ez az, nyomorék vagyok, ezt nem tudom elfelejteni, rettenetes, milyen gonosz az ember álmában. Ez a fickó, az első osztályról, akkoriban ez a Theodor Panter egyáltalán nem volt csirkefogó, bankigazgató volt vagy gyáros, aki az életéért remegett, semmi egyéb, csak épp nem kellett volna kezére csapni, ezzel tett nyomorékká, ez talán felesleges volt. Bosszú? Vajjon a bosszu elfeledtetí az elszenvedett fájdalmat? Mindenesetre ha ma vagy holnap látom Panter urat az uccán, bankban, kávéházban, vonaton, konyhában, irodában vagy ágyban nem ölöm meg, de szeretném megragadni, a képibe köpni, két ököllel az arcába ütni, hogy három napig hordja a képim az ujjaim nyomát. És ha még az existenciámba kerülne s a lelki üdvösségembe, ezt is lelkemre venném, minden esetben ezt tenném! Olyan igaz ez, ahogy érző ember vagyok.

Karl Klotz a harminchárom éves férfi, balkezén két nyomorék ujjával, az állásnélküli könyvelő, nehéz szívvel a város egyik kávéházába ment. Ott ült két óra hosszat egy csésze tea mellett, hallgatta a zenét, a szíve nehéz volt és tele bánattal, tudta, hogy már nincs több pénze, öszszeköttetése, se kilátása új állásra, az élete kilátástalan, fojtott, minden oldalról elállt. Amikor felállt, hogy elhagyja a kávéházat, valaki a nevét kiáltotta. Egy Meier nevű iskolatársa volt. Majd minden osztályban van egy Meier (Maier, Mayer, Meyer) nevű tanuló. Többnyire csendes, jelentéktelen fiúk, később adóhivatalnok, jószágigazgató vagy könyvelő lesz belőlük.

Ez a Meier, Klotz iskolatársa, főkönyvelő volt egy iparvállalatnál. Alig hallotta, hogy Klotz állástalan, már kijelentette, hogy másnap

Klotz személyesen jelentkezzék az igazgatónál, a cég ügyes, bankszakmában járatos könyvelőt keres.

Klotz úgy is tett. Két nappal később kiborotváltan, kifésülködve, gondosan kiöltözvén, jelentkezett az irodában. Meier mosolyogva fogadta, megszugta neki, hogy a főleg nagyszerűen áll, nézte, hogy „jé benyomást tegyen” Panter igazgató urra.

Klotz elsápadt és dadogva kérdezte:

— Theodor Panter?

— Természetesen — suttogta csodálkozva Meier és hozza tette: — na, szedd össze magad, az ügy jól áll.

És már vezették Klotzot az irodába, már ott állt, háttal az íróasztalnak, ült egy ur és olvasott, majd Klotz felé fordult, felnézett — ő volt, Theodor Panter. Panter volt a vállalat igazgatója.

Az igazgató megszólalt: — Foglaljon helyet, nem, ide. Ön egy nagy bankban dolgozott? Mi volt ott a munkaköre?

Klotz válaszolt, de nem hallgatott oda, sem arra, amit az igazgató mondott, sem a saját feleleteire. Ott ült, valami bőrrrel behuzott széken, egy finom irodában, a vállalat saját házában és azt gondolta szívében és agyában: itt ül ő, a gyilkos Theodor Panter ül itt előttem, beszélek vele, meg kell hallgatnom, igen, igazgató ur, ahogy parancsolja igazgató ur, teljesen a véleménye szerint, igazgató ur... Nem zuhant le, nem zúzódott össze, a ködben és mélyben, ez itt ül, kövéren, egészségesen, dagadtan, a győztes! Gazdagon és boldogan ül itt, megszokottan a borszékeken, mint valami király ül itt, és Klotz az előtt ült, aki nem bűnös abban, hogy Klotz ma még él, nyomorban és munkanélkül, de teli étellel, egy gyilkos ül Klotz előtt, avagy csupán egy igazgató?

Fel kell állnom, gondolta Klotz, és szembe kell köpnöm, el kell kapnom a gallérlját, nem akarom megölni, de a két kezemmel az arcába kell ütnöm, hogy az ujjaim nyomai három napig égjenek benne!

Ott ül Klotz és remegő szívvél dadogta:

— Igen, igazgató ur! Ahogy az igazgató ur parancsolja! Természetesen, igazgató ur, teljesen az ön belátása szerint, igazgató ur! — Ott ült Klotz. A szíve halott volt.

Már másodszer mondta az igazgató Klotzknak, a hangja már ingerült volt:

— Most mehet Klotz ur. Írásban válaszolunk majd.

Klotz elrémülve ugrott fel, kétszer is meghajolt, tántorgott, két éve állástalan, semmi pénze: — Nagyon köszönöm, igazgató ur, a viszontlátásra, igazgató ur.

Koltz kiment.

Ment az uccán és arra gondolt: nem bosszultam meg magam!... Nem bosszultam meg magam! Nem tapostam szét. Nincs bosszuállás. A bosszu az eltiportak kitalálása, álom, amivel vigasztalják magukat. Az életben nincs bosszu! Az eltiportakat kétszer eltiporják! S az összetaposottakat még egyszer összetaposás! És a megölteket megint megölik!

Klotz egy sétány egyik padjára ült. Fák állottak körülötte, zölden és részvétlenül, mint valami járókelők. Klotz balkeze csonkjára nézett, beleharapott a balkezébe, sirt.

Másnap rövid levelett kapott. Az állást, sajnos, mással töltötték be. Aláírás: Panter igazgató.

Klotz délután bement az irodába a papirjaiért. Meier kissé gyorsan fogott vele kezét s félig sajnálkozva mondta: — Igen, sajnos, kár, nekem is fáj, valóban fáj.

— De miért? — kérdezte remegve Klotz. Mindent elfelejtett, tengert, bosszút, halált és álmot. Csak azt tudta: Két éve munkanélküli. Támolygott: — De miért?

Meier közelebb hajolt Klotz füleihez s tiszteletteljes ábrázattal sutogta:

— Igen, előttem is érthetetlen, de az igazgató ur úgy vélte, hogy a bizonyítványok ugyan kitűnőek, de a külső benyomása ennek a Klotzknak egzyszerüen lesújtó.

— Ah — mondotta Klotz s hirtelen megokolatlanul felnevetett — ah, Panter igazgató urnak nem vagyok rokonszenves?

Azután Klotz átvette a papirjait s anélkül, hogy Meiernek köszönt volna csak egyszer is, elment.

Meier egy percig utána nézett s fejesóválva gondolta: valóban ez a Klotz egy antipatikus ember, jóllehet barátom volt az iskolában.

Ezután bement Meier az igazgató irodájába.

KULTURKRÓNIKA

A MUNKÁSSÁG ÉS A ROMÁNIAI NÉPKÖZÖSSÉGEK

Nemrégiben egy neves francia ujságíró Románián átutazva leverten állapította meg, hogy a fiatal román értelmiségiek elfordultak a francia kulturától és saját nemzeti, „népieskedő“ kulturájukba zárkóznak. Hasonló észrevétel tehetne az erdélyi fiatal magyar értelmiségiek esetében s még inkább megállapíthatná ugyanezt a magyarországi, már nem is „népi“, hanem „faji“ kulturtörékvésekről, a Harmadik Birodalom „áldásos“ fajikulturájáról nem is beszélve.

Ez utóbbi hatásaitól való félelem érthető aggodalommal tölti el az itthoni haladó köröket is, mikor az erősen népi és nemzeti ízű kulturacélkitűzésekről értesül. Különösen azóta tapasztalható nagyfoku levertség, mióta az új alkotmány értelmében u. n. Népközösségekbe szervezkednek a romániai kisebbségek és erőteljes áramlat indult meg a munkásság soraiban és a Népközösségeken belüli aktív szerepvállalásra. E szándéknak természetesen erős ellenzői akadnak a munkásságon belül is s ezek törekvése ezen a ponton szinte azonos az illetékes Népközösségek hivatalos vezetőinek magatartásával, akik felettébb félnek szerephez juttatni a munkásságot, különösen annak fejlettebb, öntudatos réteget. Igyekeznek is mindenféle rágalmakkal ez utóbbit befeketíteni és elválasztani a szervezetlenektől, amint az a *Hitel* ez évi első számába írt (A magyar munkáskérdés című) cikkből is kiderül. A két törekvés között a különbség csak annyi, hogy az előbbiek a hitlerista befolyás lehetőségeitől, az utóbbiak viszont ép e befolyás megtörésétől tartanak a munkásság bekapcsolódásával, mert szerintük a munkásság csak taktikából, a „vezetők személyi hatáskörének